

NAGUIB MAHFOUZ

Zaabalawi

Muszáj megtalálnom Zaabalawi sejket. Legelőször egy dalban hallottam róla:

*Zaabalawi, mivé lett a világ?
Tótágast állt, oda a varázs.*

Ez egy időben népszerű dal volt, s kérdezgetni kezdtem apámat én is, ahogy a gyerekek szokták apjukat nyúzni végeláthatatlan kérdéseikkel, hogy ki az a Zaabalawi?

Tanakodva nézett rám, mintha kételkedne abban, hogy válaszát megértem, aztán mégiscsak megszólalt:

– Áldása kíséren, bajoktól megszabadító igazi szent. Ha nem lenne, már rég meghaltam volna.

A rákövetkező években apám sokszor dalolt róla, és imádkozott is a jószágos szenthez, beszélt nekem a csodákról, amiket véghez vitt.

Ahogy múltak az évek, a bajok engem is elértek; a legtöbb betegségből gond nélkül meggyógyultam, amíg csak el nem kapott egy olyan, amire nem volt gyógyszer. Mindent kipróbáltam, de hiába. Kétségbeesésemben eszembe jutott, amit gyerekkoromban hallottam, s elhatároztam, megkeresem Zaabalawi sejket.

Felidéztem mindent, amit apám az ismerőseitől hallott Khan Gaafarban Quamar sejk házánál, aki jogász volt a vallási tanácsban, és elvittem magam hozzá. Reménykedve kérdeztem a babárust a ház alsó végén, hogy nem költözött-e el.

– Qamar sejk – nézett rám csodálkozva – már évekkel ezelőtt elköltözött ebből a negyedből. A kertvárosban élnek, és ha jól tudom, az al-Azhar téren van az irodája.

Kikerestem a címet a telefonkönyvben és azonnal a kereskedelmi kamarához siettem, ahol az iroda volt. Kértem, hogy hadd mehessek be Qamar sejkhez. Egy csinos nő vezetett be hozzá, a mámorító parfüm illatától kicsit elszédültem. A férfi mo-

---

* *Naguib Mahfouz* (1911. december 11–2006. augusztus 30.) egyiptomi író, novellaíró, drámaíró, forgatókönyvíró és újságíró. Teljes nevén Naguib Abdel Aziz Al-Sabilgi Mahfouz; de mert több nyelvre fordították műveit, a Nagīb, Nageeb vagy Najib Mahfūz átírásokkal is találkozhatunk. A modern Egyiptom vezető irodalmi alakja, aki 1988-ban – eddig egyetlen arab íróként – nyerte el a világ legrangosabb irodalmi elismerését, az irodalmi Nobel-díjat azzal az indoklással, *hogy árnyalatokban gazdag műveivel – amelyek hol éleslátóan realisták, hol felidéző módon kétértelműek – olyan arab elbeszélő művészetet alakított ki, amely az egész emberiségre vonatkozik.* Munkássága során számos díjat is kapott, köztük az Egyiptomi Állami Díjat kétszer is.

sollyal fogadott, és egy bőrkárpitú szék felé intett. Talpam alatt éreztem a drága szőnyeg puhaságát, pedig elég vastagtalpú volt a cipóm. A férfi egy egyszerű zakót viselt, cigarettázott, és úgy ült, mint aki elégedett önmagával és a világgal. A meleg fogadtatás nem hagyott kétséget bennem, azt hiszi rólam, jövendő ügyfele vagyok, és kezdtem magam kellemetlenül érezni, hogy feltartom őt a drága idejében.

– Üdvözlöm – mondta úgy, hogy mihamarabb beszédre bírjon.

– Régi barátja, Ali al-Tatawi sejknek a fia vagyok – válaszoltam, hogy megszüntessem a helyzetem bizonytalanságát.

Közöny, egykedvűség látszódott tekintetében; de a közöny nem volt olyan mértékű, hogy teljesen elveszette volna érdeklődését.

– Isten áldja meg a lelkedet – mondta. – Nagyon jó ember volt az apád.

A fájdalom, ami ide hajtott, arra kényszerített, ne fussak el.

– Ő mesélt nekem – folytattam – egy jámbor szentről, akit Zaabalawinak hívnak, s akivel az ön jóvoltából találkozhatott. Nagy szükségem van Zaabalawira, uram, ha egyáltalán él még.

A férfi közönye teljessé vált, és az sem lett volna meglepő, ha ajtót mutat mindkettőnknek, nekem is és apám emlékének is.

– Az – mondta, mintha emlékezetében keresgélne, hogy befejezze a beszélgetést –, nagyon régen volt és alig emlékszem már rá.

Felemeltem lábam, hogy megnyugtassam a mozdulattal, mintha indulnék, de megkérdeztem:

– Tényleg szent volt?

– Úgy tartottuk, mint csodatévő embert.

– Hol tudnám megtalálni? – kérdeztem és egy újabb lépést tettem az ajtó felé.

– A legjobb ismeretem szerint Birgawiban élt az al-Azhar kastélyban – válaszolta, és azzal az eltökélt szándékkal igazította meg az íróasztalán lévő újságokat, hogy nem nyitja ki többé a száját. Fejet hajtva megköszöntem segítségét, többször bocsánatot kértem a zavarásért, és ott hagytam az irodájában. Zúgott a fejem, és mindenről megfeledkeztem.

A Birgawi kastélyhoz igyekeztem; egy sűrűn lakott negyedben volt. Az idő megette az épületeket, már semmi sem maradt a régi arcukból, és talán fizettek a karbantartásért, mégis szemétlerakó helynek használták az udvarokat.

Egy apró termetű, egyszerű fickó a fedett bejáróhoz vezetett, ahol egy férfi régi vallási és misztikus könyveket árult.

Amikor Zaabalawiról kérdeztem, furcsán nézett rám szűk és fénytelen szemével, és csodálkozva kiáltott fel:

– Zaabalawi! Jóságos isten, micsoda idők voltak azok! Természetesen itt lakott, amikor még lakható volt a ház. Hú, de sokszor üldögéltünk kettecskén és beszélgettünk a régi időkről, és a szent megáldott engem. De, hogy ma hol lehet Zaabalawi? – Szomorúan megvonta a vállát, majd otthagytott, hogy kiszolgáljon egy vevőt.

Sok kereskedőt kérdeztem a kerületben, voltak, akik nem is hallottak Zaabalawiról, soha, míg néhányan felidéztek a nagyszerű időt, amikor még itt lakott, de senki sem tudta, most hol lehet. Voltak, akik gúnyolódtak, sarlatánnak bélyegezték a szentet, és azt mondták, jobban tenném, ha orvoshoz fordulnék. Nem volt más választásom, dolgom végezetlen hazamentem.

Az idő telt, a fájdalom csak erősödött és biztos voltam benne, hogy már nem sokáig húzom. Zaabalawi továbbra is foglalkoztatott, és fogódzkodtam a reményben, mert tiszteletreméltó neve szüntelenül bennem kavargott.

Elhatároztam, segítséget kérek a kerület sejkjétől. Csodálkoztam, hogy ez korábban nem jutott eszembe. Az irodája egy apró boltra emlékeztetett, talán csak abban különbözött, hogy íróasztal és telefon is volt benne. Az asztalánál ült, dzsekit viselt a galabeya fölött. Mivel nem szakította meg beszélgetését a mellette ülő férfival, csak álltam és vártam, hogy a férfi elmenjen. Akkor a sejk hűvösen fölnézett rám. Először azt gondoltam, nem tudok vele zöldágra vergődni, de nem sokkal később jókedvűen behívott és leültetett.

– Szükségem van Zaabalawi sejkre – feleltem arra kérdésre, amely jövetelem célját tudakolta.

Ugyanolyan csodálkozással nézett rám, mint a többiek, akikkel korábban találkoztam.

– Ezek szerint – mondta mosolyogva, úgy, hogy kivillantak az arany fogai – még él. Az ördög vigye, hogy nincs állandó lakhelye. Talán összefutsz vele. De az is lehet, hogy napokat vagy hónapokat keresheted.

– Még maga sem tudja, hol van?

– Még én se. Elképesztő egy ember, de hála istennek, hogy még él!

Nézett rám elszántan és azt morogta:

– Úgy látom, komoly a helyzet.

– Nagyon.

– Talán isten megsegít. De miért nem keresed módszeresen? – Kiterített egy ív papírt az íróasztalán és hihetetlenül gyors mozdulatokkal rajzolni kezdte a kerület térképét, megjelölve az összes negyedet, mellékutcákkal, sikátorokkal és terekkel. Aztán lelkesen nézett rám és azt mondta

– Ezek a lakóházak, ez itt az illatszer árusok negyede, ez meg a rézművesek negyede, ez a Mouski, a rendőrség, és a tűzoltóság. Ez a rajz lesz a vezető! Nézz be a kávéházakba, ahol dervisek vannak, a mecsetekbe és az imatermekbe, és a Zöld Kapuba, ahol elvegyülhet a koldusok között. Én már évek óta nem láttam őt, teljesen lefoglaltak a világ dolgai, és csak a te kéréseid hozott vissza az ifjúkorom emlékeibe.

Zavarodottan bámultam a térképet. Csörgött a telefon és felvette a kagylót.

– Vedd el és vidd! – mondta nagylelkűen. – Állok szolgálatodra!

Összehajtogattam a térképet és elmentem a negyedbe. A térről az utcákra, majd sikátorokba, és mindenkit megkérdeztem, akiről úgy véltem, környékbeli. Végül egy vasaló kisiparos azt mondta:

– Menj a szépiró Hassaninhez Umn al-Ghulamba, ő és Zaabalawi barátok voltak.

Umn al-Ghulamba mentem, megtaláltam Hassaneint, aki egy szűk boltocska mélyén dolgozott, ami tele volt cégtáblával és festékes dunsztosüvegekkel. A furcsa szag, a ragasztó és festékszaga beleivódott a helyiség minden sarkába. Az öreg Hassanein báránybőr takarón guggolt, szemben egy táblával, ami a falnak volt támasztva, és a közepén az a szó volt írva, hogy „Allah” ezüst betűkkel. Elképesztő gondossággal szerkesztette a díszes betűket. Mögéje álltam, mert attól féltem, hogy zavarom az alkotás áhítatában. Egy kis idő múlva, hirtelen megszólalt:

– Igen?

Rádöbbsentem, hogy készen áll a jelenlétemre, bemutatkoztam.

– Azt mondták, hogy Zaabalawi sejk a barátja, én őt keresem – mondtam.

Kézmozdulatával félbeszakított. Meglepetten kutatott bennem tekintetével.

– Zaabalawi! Az isten áldja meg! – mondta és sóhajtott.

– A barátja, nem? – kérdeztem türelmetlenül.

– Az volt. Régen. A titkok embere: olyan gyakran jött, hogy az emberek azt hitték, hogy ő a legjobb barátom, aztán egyszer csak huss, eltűnt, mintha sose létezett volna. De a szentekkel ez megesik, nem hibáztathatók.

Reményem szikrája hirtelen kialudt, mint mikor lekapcsolják a lámpát.

– Állandóan itt volt – mondta a férfi – néha már úgy éreztem, hogy része a rajzaimnak is. De hogy hol van?!

– Él még egyáltalán?

– Él, semmi kétség. Tökéletes ízlése volt és neki köszönhetem legszebb rajzaimat.

– Isten tudja – mondtam a remény hamujába fulladt hangon –, hogy milyen rettenetesen szükségem van rá.

– Igen, igen, isten tudja, és megóv téged, mert isten az igazság, ahogy Zaabalawi is mondta volt.

Ószintén mosolygott és nyájasan hozzáfűzte: – És az arca felejthetetlenül gyönyörű volt. De hogy hol lehet?

Kelletlenül feléje léptem, kezet ráztam és elmentem. Kelet felé folytattam a keresést, majd nyugaton is, a negyeden túl, Zaabalawiról kérdezgettem mindenkit, akiről koránál és tapasztalatainál fogva úgy véltem, segíteni tudna. Egy újságárus azt mondta, hogy nem régen találkozott vele Gad sejk házánál, aki jól ismert zeneszerző. Zabakshiyaba mentem, ahol meg is találtam a zenészt. Régi stílusú, de ízlésesen berendezett lakásban élt, történelemmel átítatott falak között. A díványon ült, és híres lantja is mellette volt, magában rejtve korunk legszebb melódiáit, míg valahonnan a házból mozsártörő hangja és gyermekzsivaj hallatszódott. Üdvözöltem, bemutatkoztam, ő pedig közvetlen természetességgel fogadott. Nem kérdezett, sem szavakkal, sem gesztusokkal, s úgy éreztem, egyáltalán nem tudja felfogni a dolog komolyságát. Elképedtem az észjárásán, de kedvessége jó előérzettel töltött el:

– Ó, Gad sejk, a csodálód vagyok, teljesen elbűvölnek a dalaid.

– Köszönöm – mondta mosolyogva.
– Bocsáss meg, hogy zavarlak – folytattam bátortalanul –, de azt mondták, hogy Zaabalawi a barátod és nekem sürgősen szükségem lenne rá.
– Zaabalawi! – mondta és összehúzta szemöldökét. Gondolkodott. – Ő kell neked? Isten legyen veled, vagy ki... ohh Zaabalawi, hol lehetsz?
– Nem látogatott meg téged? Nem volt nálad? – kérdeztem türelmetlenül.
– De, volt nálam valamikor, jöhetne éppen most is, de az is lehet, hogy már soha nem látom az életemben.
– Miért? – kérdeztem.
A zenész a lantjára nézett: – A szentek olyanok, különben nem lennének szentek – mondta nevetve.
– És mi lesz azokkal, akik a hiányát szenvedik, ahogy én is?
– A szenvedés része a gyógyulásnak.
Felvette a pengetőt és elkezdte lágyan pengetni a húrokat. Gondolataimban merülve követtem a mozdulatait. Aztán magamnak címezve a mondatot, azt mondtam:
– Tehát akkor nem jöttem hiába.
Állát a lanton pihentetve mosolygott. – Isten bocsásson meg neked – mondta –, de a látogatásnak köszönhetem, hogy megismerhettelek.
Zavartan kértem bocsánatot.
– Bocsáss meg, a kudarc érzése elterelte a figyelmem a lényegről.
– Ne engedj a kudarcnak. Kimerítő lehet megtalálni ezt a különleges embert. Könnyű volt régen, amikor tudtuk, hol lakik. Ma a világ megváltozott, ahelyett, hogy élvezhetné a megérdemelt helyzetét, csalásért üldözi a rendőrség. Ezért nem könnyű megtalálni, de ha türelmes leszel, sikerül.
Felemelte fejét a lantról, pengetni kezdett egy melódiát, és énekelt is hozzá:

*„Megidézem, pedig nem akarom,
azokat, kiket szeretek,
történetük, mint bort, iszogatom.”*

Fáradtan és kedvetlen szívvel követtem a dal szépségét.
– Én írtam a zenét egyetlen éjszaka alatt – mondta, amint befejezte. – Emlékszem, ez Lesser Brairam estéjén történt. Zaabalawi egész éjjel itt volt, a verset ő választotta. Ott ült, ahol most te, később játszani kezdett a gyerekeimmel, mintha maga is gyermek lenne. A fáradtság legyőzött vagy inspirációm elhagyott, ő viccesen hátba veregetett, tréfálkozott és hirtelen pezsegni kezdett bennem a melódia. Addig dolgoztam, míg kész nem lett. A legszebb darab, amit valaha komponáltam.
– Zaabalawi a zenéhez is ért?
– Nagyjából. Kellemes hangja van, hallanod kellene, mikor dalol... és teremtésre ösztönöz... – tette hozzá.
– De hogy tud betegségeket gyógyítani?

– Az titok. Majd megtudod, ha találkoztok.
– De hogy fogok veled találkozni? – súlyos csend támadt és a gyerekek zsvivaja töltötte be a szobát.

A sejk újra énekelni kezdett. Egyfolytában ismételte a szavakat, hogy „Emlékszem egy lányra”, különböző változatokban ismételte a strófát, míg a falak is táncolni kezdtek. Kifejeztem csodálatomat, a zenész mosollyal köszönte meg. Felkeltem és engedélyt kértem a távozásra. Egészen az ajtóig kísért. Kezet fogtam veled, és azt mondta:

– Azt hallottam, hogy mostanában gyakran jár Hagg Wanas al-Damanhour-i házába. Ismered őt?

Megráztam a fejem, de egy csöppnyi remény költözött szívembe.

– Az egy vagyonos ember – mondta a sejk –, aki időről időre Kairóba látogat valamilyen hotelbe vagy hová. Minden este, a Negma bárban van az Alfi utcában.

Megvártam, míg beesteledik és elmentem a Negma bárba. Amikor a pincért Hagg Wanasról kérdeztem, egy tükrökkel borított hatalmas oszlop mögötti félhomályos sarok felé mutatott. Egy férfit pillantottam meg, aki egyedül ült az asztalnál, két palack volt előtte, egyik üres, a másikban az ital harmada még megvolt. Nem láttam előtte se rágcseálnivalót, se ételt. Lazán lógó selyem galabeyat viselt és tekercselt turbánt, lábait szétterpesztette az oszlop felé, s elbűvölt elégedettséggel bámult bele a tükörbe, kerekarcú volt és jóképű, annak ellenére, hogy öreg volt és teljesen részeg. Lassan, nyugodtan közelítettem és néhány lépésnyire megálltam előtte. Nem fordult felém, nem is vette észre, hogy ott vagyok.

– Jó estét, Wanas úr – köszöntem neki.

Hirtelen felém fordult, mintha álmából riasztottam volna fel, s metsző pillantást vetett rám. Már éppen kezdtem volna magyarázni, miért jöttem, mikor erőlesen, ellentmondást nem tűrő hangon szólt rám.

– Először is, ülj le, másodszor pedig igyál!

Már szólásra nyitottam a számat, hogy mentegetőzsek, de kezével betapasztotta a fülét, és azt mondta:

– Addig egy szót se, míg nem teszed, amit mondom.

Rájöttem, hogy egy részeges önfejű társaságába keveredtem, azt mondtam magamban, hogy legalább megviccelem egy kicsit.

– Megengedi, hogy feltegyek egy kérdést? – mondtam neki mosolyogva, miközben leültem.

Anélkül, hogy elvette volna tenyerét a füléről az üvegre mutatott.

– Nem társalgok senkivel, hacsak nem ugyanolyan részeg, mint én, máskülönben hogyan érthetnének meg jól egymást.

Jeleztem neki, hogy nem iszom.

– Az a te dolgod – mondta fölényesen. – Amit mondtam, megmondtam!

Töltött nekem egy pohárral, amit megadóan elvettem és megittam. Ahogy a bor a gyomromba ért, lángolni kezdett bennem. Türelmesen vártam, hogy megszokjam a szörnyű érzést, és azt mondtam.

– Ez nagyon erős, itt az ideje, hogy megmondjam, miért is jöttem.

Megint a fülére tapasztotta a tenyerét.

– Nem hallgatlak meg, míg nem ittál eleget.

Másodszor is teletöltötte a poharam. Remegve néztem az italt, aztán megittam egy hajtásra. Nem sokára a maradék bor is belém került és elvesztettem akarat-erőmet. A harmadik pohárnál elvesztettem emlékezetem, a negyediknél a jövő is ködbeveszett. A világ megfordult velem és én elfelejtettem, hogy hol is vagyok benne. A férfi felém hajolt figyelmesen, de láttam – mindent láttam –, ahhhh, egy planéta színes sorozatát, tisztán. Nem tudom, mennyi idő telt el; a fejem ráhajtottam a szék karfájára és mély álomba merültem. Volt egy szép álmom, olyan, amilyen még soha. Azt álmodtam, hogy egy hatalmas kertben vagyok, körbe mindenütt különleges fák sorakoznak, az ég tiszta, az összefonódó bokrok fölött csillagok ragyognak, és mindent beburkol egy naplementeszerű fátyol, vagy egy eget elhomályosító felhő. Fekszem egy nagy halom jázminszirmon, melyek úgy hullanak az égből, mint az eső, s egy szökőkút permetje szüntelenül szórja cseppjeit fejemre és halántékomra. A mély elégedettség állapotában vagyok, a nyugalom mámorában. Madarak csiripelő zenekara játszik a fülemben. Különleges harmónia van köztem és legbelsőbb énem között, köztem és a világ között, minden a helyén van bennem, csend és tökéletesség. Az egész világban nincs egy árva ok, se beszédre, se mozdulatra, az univerzum a gyönyör mámorában van.

De az érzés nem sokkal később elmúlt. Amikor kinyitottam a szemem, legelőször a bűnbánat tört rám, láttam, hogy Wanas al-Damanhuri aggodalmasan bámul rám. Csak néhány álmos vendég üldögélt még a bárban.

– Jó mélyen aludtál! – mondta. – Elég kialvatlan lehetsz.

Súlyos fejemet a tenyeremben tartottam, s amikor elvettem a kezem, csodálkozva láttam, hogy vízcseppek ragyognak rajta.

– Vizes a fejem – mentegetőztem.

– Igen, barátom, próbáltalak felébreszteni – válaszolta nyugodtan.

– Látott valaki ebben így, ebben az állapotomban?

– Ne aggódj, aki látott, az jó ember. Hallottál már Zaabalawiról?

– Zaabalawi! – kiáltottam, és azonnal talpra ugrottam.

– Igen – válaszolta meglepetten. – Mi a baj?

– Hol van?

– Azt nem tudom, most hol van. Itt volt és elment.

Már ki akartam rohanni, hogy megkeressem, de sokkal erőtlenebb voltam, mint azt elképzeltem. Összeestem, rá az asztalra, és kétségbeesve kiáltottam:

– Az egyetlen ok, amiért hozzád jöttem, hogy vele találkozzak. Segíts, hogy utolérjem, vagy küldj utána valakit!

A férfi odakiáltott a rákkereskedőnek, hogy keresse meg a sejket és hozza vissza. Aztán felém fordult:

– Nem tudtam, hogy bajban vagy. Nagyon sajnálom...

– Nem hagytál szóhoz jutni! – mondtam haragosan.

– Milyen kár! Melletted ült egész idő alatt. Egy jázmin szirmaival játszott, amit egy tisztelőjétől kapott, aztán megsajnálott téged és elkezdte vízzel permetezni a fejedet, hogy magadhoz térj.

– Itt találkozol vele minden este? – kérdeztem, és szemem le nem vettem az ajtó-ról, ahol a rákkereskedő kiment.

– Ma itt volt, tegnap is, és tegnapelőtt is, de előtte egy hónapig sem láttam.

– Hátha holnap is jön – válaszoltam gyorsan.

– Meglehet.

– Annyi pénzt adok neki, amennyit akar.

Wanas együtt érzően válaszolt:

– Az a furcsa az egészben, hogy nincs odáig a pénzért, még ha meg is gyógyít.

– Ingyen teszi?

– Csak ha érzi, hogy szereted őt.

A rákkereskedő egyedül tért vissza.

Már kezdtem összeszedni magam, kimentem a kocsmából, bár még tántorogtam. Minden utcasarkon Zaabalawi nevét kiáltoztam, azzal a bizonytalan reménnyel, hogy valaki visszakiabál. A hozzám csapódó utcagyerekek rajtam csüngtek, míg be nem ültem az első szabad taxiba.

A rákövetkező estén fennmaradtam Wanas al-Damanhourival hajnalig, de a sejk nem jött. Wanas tudatta velem, hogy külföldre megy és nem tér vissza Kairóba, míg csak el nem adja a gyapotot.

Várnom kell, muszáj, mondom magamnak, meg kell tanulnom türelmesnek lenni.

Be kell érnem a tudattal, hogy Zaabalawi létezik, él, és ragaszkodásom iránta felbátorít arra, hogy elhiggyem, találkozunk, és meg fog gyógyítani.

Néha a sok hiábavalóság kimerít, és meggyötör a kétségbeesés, mikor arra próbálom rávenni magam, egyáltalán ne vegyek tudomást Zaabalawiról.

Sok, szintén bajokkal küszködő ember nem is tud róla, vagy azt hiszi, hogy ez tiszta kitaláció. Miért kínozom hát magam miatta ennyire? Mikor fájdalmaim fokozódnak, újra csak rá gondolok, azt kérdezgetve, mikor veti már utamba a szerencse. Wanas, végleg külföldre költözött, de ez a tény nem térít el a szándékomtól; és az igazsághoz tartozik, hogy teljesen biztos vagyok abban, hogy meg fogom találni Zaabalawit. Igen, mert meg kell őt találnom.